

gazdasági-matematikai módszereknek a munkaszervezetekben való bevezetési és alkalmazási lehetőségeit tárgyalja. Módszeresen rámutat a gyakorlatban előforduló nehézségekre, a problémák lényegére és megoldásokat ad, értékes megjegyzésekkel. Külön felhívja a figyelmet az ismertetett módszerek memóriaiigényességére és rámutat a számítógépes feldolgozás előnyeire. Tankönyvről lévén szó, minden fejezet végén számszerűsített feladatok várják az olvasót, a mellékletben pedig a helyes megoldások is megtalálhatók. A könyv ilyen kialakítása nagymértékben megkönnyíti a tananyag elsajátítását.

E tankönyv úttörő jellegét mi sem bizonyítja jobban, mint egy párját ritkító — és tegyük hozzá, sikeres — próbálkozás. Miről is van szó? Kisimre István magiszter, a

Szabadkai Informatikai és Szervezési Kutatóintézet szaktanácsosa a melléklet egyik fejezetében részletes útmutatást ad az ismertetett módszerek számítógépes kezeléséhez. A bemutatott példák annyira kézenfekvőek és meggyőzőek, hogy a hallgatók gyakorlataik során, csupán ezen útmutatások alapján, önállóan megoldhatják a számítógépes feladataikat.

Habár a könyv elsősorban a Szabadkai Közgazdasági Kar negyedéves hallgatói részére készült, bátran állíthatjuk, jelentősen meghaladja az egyetemi tankönyv kereteit. Alapvető pedagógiai célján kívül fontos útmutatóul szolgálhat minden olyan szakembernek, aki érdeklődik a matematika közgazdasági alkalmazása iránt.

SEPSEY Csaba

REHÁK LÁSZLÓ: VILÁGNÉZET, IDEOLÓGIA, TUDOMÁNYOS MEGISMERÉS

Az újvidéki Forum Könyvkiadó gondozásában a múlt év végén hagyta el a sajtót dr. Rehák László könyve, amely már a címéből ítélve is egy igen érdekes és időszerű társadalomtudományi témakört fejtet. Ez a munka a szerző egy korábbi tevékenységének eredménye. Hasonló témakörrel az újvidéki iskolarádióban is szerepelt néhány évvel ezelőtt. E könyv most e beszélgetések sajtó alá rendezett változata, és fő célja, hogy felkeltse az érdeklődést a marxizmus iránt általában.

A könyv hat fejezetre oszlik, a következő címekkel: 1. Világnézet vagy ideológia — világnézet és ideológia; 2. A gyökerek (és előfeltételek); 3. Alapelvek — jugoszláv megvalósítások; 4. Utunk sajátossá-

gai — tapasztalataink; 5. Az egyes országok munkásmozgalma világvilágviszonylatban; 6. A munka felszabályozása — az ember kiteljesülése. Már ez a felsorolás is igazolja, hogy a könyv napjaink és a szocializmus, meg annak alappillére, a marxizmus legjelentősebb kérdéseit elemzi, boncolgatja és magyarázza. Egy ilyen rövidre korlátozott bemutatásban nehéz alapos ismertetőt adni a könyv tartalmáról és legfőbb értékeiről, s így csak a teljesség igénye nélkül emelünk ki néhány fontosabb kérdést.

A világnézet kérdése egy régóta vizsgált kérdés a tudomány berkeiben. Különösen megnövekedett e kérdés jelentősége a marxizmus megjelenésével és a munkásmozgalom tudatosodásával. A világnézet-

ben többé-kevésbé mindig az egyén társadalomról alkotott véleménye és természetesen az uralmon levő osztály nézete tükröződik. A világnézetnek egy lazább megnyilvánulási formája az ideológia, ami azonban már sokkal szorosabban kapcsolódik az egyes társadalmi rétegekhez vagy osztályokhoz, hisz minden osztálynak megvan a saját ideológiája.

A marxizmus egyik fontos ismérve a minden létező bírálata. Erről a szerző a következőket írja: „Kardelj szerint a minden létező bírálátának egyik értelmezése magába foglalja a tudatos szocialista, demokratikus és humánus tevékenységet. Olyan bírálat tehát, amely az elért eredményeket szüntelen elemző bírálatnak veti alá azzal a szándékkal, hogy újabb célokat fogalmazzon meg. Egyben állandó kritikai viszonyulás is mindennel szemben, ami gáncsolja az előrejutást, ami társadalmilag maradi, ezért az ilyen bírálat újabb távlatokat tár fel.” (41. o.)

A marxizmus tulajdonságai közül a könyv a marxizmus emberközpontúságát emeli ki, hisz az ember a saját- és a társadalmi történelmét megteremtő lény, aki végeredményben a társadalmi forradalmakat is véghezviszi.

A könyv második fejezete a marxizmus kialakulásának előfeltételeivel foglalkozik. Ezek közül az egyik a tőkés társadalom kialakulása, amely „a maga árujellegű termelési módjával, a társadalmi és emberi viszonyok eldologiasításával, a termelés és általában az emberi viszonyok társadalmi jellegének nyomtatékosításával lerántotta magáról azt a burkot, amelyet az előbbi társadalmi rendszerek elrejtettek a hagyomány, a vallási előítélet, a lassú társadalmi fejlődés következményei révén. A tőkés társadalom az előbbi társadalmi rendszereknél sokkal jobban feltárta szerkezetének

anatómiáját és a társadalmi folyamatok mechanizmusát.” (49. o.)

A marxizmus kialakulásához mindenképpen szükségesek voltak még a személyi előfeltételek is. Szükség volt egy olyan egyéniségre, akinek egyformán fontos lesz a forradalmi tett és a forradalmasító tudományos alkotás. Ilyen egyén volt Marx.

Említésre méltó ebben a fejezetben még az ember, a munka és a társadalom marxi értelmezéséről szóló rész is, valamint a klasszikus német filozófusok nézeteinek, az angol közgazdászok felfogásának és az utópista szocialisták jelentőségének ismertetése.

A könyv többi fejezete inkább a társadalmi gyakorlat (beleértve a miénket is) kérdéseit elemzi. E rész egyik témája a proletárdiktatúra és a demokrácia kérdése, ami közvetlenül kapcsolódhat a munkásosztály szerepéhez szocialista öngazgatású társadalmunkban. Erről a következőket olvashatjuk: „A szocialista öngazgatás lehetővé teszi, hogy az osztály, és ne csak annak egy része, megvalósítsa hatalmát, hogy döntően befolyásolja alakuló szocialista társadalmunkat, és ezáltal olyan helyzetbe kerüljön, hogy minden dolgozó bevonásával képes legyen önmagának és az egész társadalomnak az osztálykorlátoktól való felszabadítására, és idővel kiépítse a szabadon társult szabad termelők közösségét.” (110. o.)

A társadalom irányításának egyik legjelentősebb szerve az osztálytársadalomban az állam. Az államnak meghatározott szerepe van a szocializmusban is, azonban egyes társadalmi rétegek viselkedése és felfogása következtében ez a szerep meg is változhat jelentőségében és hatáskörében, ami a szocialista társadalom bürokratizálódását eredményezi. Ez a jelenség pedig már a szocializmus- és öngazgatásellenes

erők részét is képezi, s az anarcho-liberalizmussal és nacionálsovinizmussal együtt rendszerünk egyik legveszélyesebb ellensége. Íppen ezért az ellenük való szervezett küzdelem öngazgatású szocializmusunk építésének szükséges velejárója. Erről a harcról a szerző így vélekedik. „Ennek a harcnak a hatékonyságát az adja meg, hogy sohasem harcolunk elvont erők ellen, és az, hogy elsősorban nem *valami* ellen harcolunk, még ha káros is, *hanem valamiért*, szocialista öngazgatásunk már világosan kirajzolódott tartalmának és formáinak megvalósításáért, a munkásosztály döntő társadalmi befolyásának erősítéséért, a társult munka társadalmának fokozatos megvalósításáért.” (123. o.)

A társadalom együvé tartozásának egyik feltétele a patriotizmus, amelynek különösen a szocializmusban van nagy jelentősége. Ezért foglalkozik e kérdéssel dr. Rehák is könyvében, s a jugoszláv szocialista hazafiság ismérvéről a következőket írja: „Először is az, hogy a jugoszláv szocialista hazafiság kifejezi dolgozóink szocialista közösségünkhöz való tartozásának tudatát. Továbbá az, hogy ez a hazafiság a munkásosztály, a parasztság és más dolgozók hazafiságából fakad, ami már a kizsákmányolás időszakában, főként pedig a népfelszabadító háborúban megnyilvánult, de azóta jelentős új tartalmi elemekkel is gazdagodott. És végül: a jugoszláv szocialista hazafiság alapjában véve minden jugoszláv dolgozó társadalmi tudatára jellemző, mert hasonló a társadalmi helyzetük, közösek társadalmi vívmányaik és elvárásaik.” (131. o.)

Hazánk szocializmusépítő elmélete és gyakorlata jelentős szerepet játszik a marxizmus továbbfejlesztésében. Ebben a tevékenységben az egyik legjelentősebb szerepet a JKP,

illetve a JKSZ játszotta és játssza ma is. A könyvben a szerző Tito elvtársnak a XI. pártkongresszuson mondott beszédéből a következőket idézi: „A Kommunista Szövetség vezető szerepe abban nyilvánul meg, hogy ösztönzi a dolgozók millióinak alkotóerejét, valamint az öngazgatás és küldöttrendszer feltételei között kibontakozó szocialista tudatunk elmélyülését.” (147. o.)

A továbbiakban a könyv külön is foglalkozik Tito elvtárs korszakalkotó szerepével az egyes társadalmi kérdések és jelenségek magyarázatában és gyakorlati megvalósításában. Így olvashatunk Tito elvtárs hozzájárulásáról az osztályszövetség elmélyítéséhez és gyakorlatának fejlesztéséhez, Tito elvtárs szerepéről a nemzeti kérdés rendezésében, a népfelszabadító háborúnk sikerében, valamint az általános honvédelem meg a társadalmi önvédelem kidolgozásában.

Korunk egyik világgraszoló kezdeményezése — az elnemi kötelezettség — is Nehru, Nasszer és Tito nevéhez fűződik. A tömbön kívüli országok nemzetközi összefogásának egyik legfőbb indítéka a politikai és gazdasági erőszak elleni harc volt a nemzetközi viszonyokban. „A másik lényeges törekvés az volt, hogy a mozgalom tagállamai kivívják teljes nemzeti szabadságukat, érvényesítsék önrendelkezési jogukat, és ne legyenek a nagyhatalmak gazdasági és politikai függvényei.” (202. o.)

Az elnemi kötelezettség gyakorlata hazánk számára már 1948-ban megkezdődött, amikor szembeszálltunk a sztálini Szovjetunió és a kelet-európai szocialista országok, illetve a Tájékoztató Iroda nyílt eszmei, gazdasági és katonai nyomásával. Ehhez a függetlenségi elvhez azóta is következetesen tartjuk magunkat, s ez biztosította hazánk számára mind az elnemi kötelezettség mozgal-

mában, mind a világesemények vesztélyes kérdéseit megoldásában játszott szerepe terén az általános nemzetközi elismerést.

Korunk egyik nagy vívmánya a politikai pártok nemzetközi együttműködésében megvalósuló egyenjóság elvének alkalmazása. Ebben is fontos szerepet játszott Tito elvtárs. „Tito szerint a munkáspártok, a szocialista országok, a világ minden szervezett haladó ereje és mozgalma együttműködési alapelveinek magukban kell foglalniuk az önálló belső fejlődésre való jogot, a belügyekbe való be nem avatkozás elvét, valamint a tapasztalatokról és a szocialista elméletről szóló szabad, demokratikus és egyenrangú vitát.” (219. o.)

A könyv utolsó fejezete a munka felszabadításáról, az ember kiteljesedéséről szól. Itt többek között fejtegetéseket olvashatunk a munka humanizálásáról, a munka szerinti díjazásról, a munkaerőkölcsről és a munkakedvről, a szabadidőről, a nemek közötti humánus viszonyról, a szocialista életmódról és életfelvágásról is.

A korszerű termelés egyik kísérő, de egyben vezető jelensége is a tudományos-műszaki forradalom, amely egyre inkább közvetlen részévé válik a termelési folyamatnak. Ez a folyamat azonban annyira felaprózta a termelési folyamatot,

hogy a részmunkálatok teljesen elidegenítik az embert attól a tevékenységtől, amit végez, s ez rendkívül káros következményekkel járhat nemcsak az egyénre, de a társadalomra nézve is. Érthető, hogy minden társadalom valamiféle kiutat keres ebből a helyzetből, de jelenleg a legtöbb eredményt a szocialista öngazgatás ígéri. „Az öngazgatás mint szellemi alkotótevékenység a legszélesebb síkon közelebb hozza egymáshoz a szellemi és a fizikai munkát, illetve a rutin- és az alkotómunkát. Ezekkel az adottságokkal az öngazgatás már a szocializmus aránylag kezdeti szakaszában, elsősorban a munka társadalmi és gazdasági vonatkozásaiban jelentős mértékben csökkenti a részmunka káros következményeit, hozzájárul a munka humanizálásához, és megnyitja a munka felszabadításának távlatait.” (249. o.)

*

Ezek a rövid szemelvények távólól sem adnak képet arról a gazdag fogalomtárról és ismerethalmazról, amit a könyv kínál az olvasónak. A könyvet tehát feltétlenül el kell olvasni, nemcsak marxista ismereteink gyarapítása, de szocialista öngazgatói embertípusunk további formálása végett is.

LAKI László